

ШЫН

Солун 1925 чылдың август 31-де үнүп эгелээн

№ 190 (15410) 1994 чылдың ноябрь 19, суббота

Ат салган шагы 20.00. Салар өртөө 200 рубль.

Чагыдылга-95

«ШЫН» СОЛУНГА ЧАГЫДЫЛГА ЧЕР. ЧЕРДЕ ЧОРУП ТУРАР. ОЛ ЭН ЧИК ЧАГЫДЫЛГА ӨРТЕКТИГ. ЧАРТЫК ЧЫЛДА 16.800 РУБЛЬ. УШ АЙДА 8.400 РУБЛЬ. БИР АЙДА 2.800 РУБЛЬ. ЧАГЫДЫП АЛЫРЫНЧЕ ДАЛАЖЫНАР.

Даарта — Агроулетпур комплекзиниң ажилдакчыларының хуну

КӨДЭЭ АЖЫЛ - АГЫЙ: аграр реформалар уламчылап турар

(Чазакка болган ужуражылга хуралындан)

Ноябрь 20 — Чуртун агроулетпур ажилдакчыларының хуну. Ажыл-агыйниң бисте чеме-рип чоруу удуу — көдээ ажил-агыйниң мога-шылдак бөлбөс, шулдургу, кызыкмак, биче сепкилдиг, бөдүгүн ажил-ишчилерине болгай. Оларның байырла-рынча бүүдүүндө, эвээр-биче дүжүт ажайттыган, кыш ханылаанга уде Тыва Республиканың Прези-дентин Ш. Д. Ооржак көдээ ажил-агый ажилдакчы-ларыниң иле ужуражылга чугаанына онагай. Шы-нын черек, көдээ ажил-агыйниң кризис улам ханы-лаан, байдал хүн бүрү бергенде турары билер бис. Моон соңгуар чүгүн канчаарыл? Берге байдалдан канчап уштувун айтыр?

Ноябрь 16-да Кызылда Чаахтын («Ак байынның») хуралдаары болуп өрткөн ужуражылга-ху-ралдың дискуссионал чугаанының өзек айтырыл-ганы мындыг болган.

ТР-ниң Президентини Ш. Д. Ооржак хуралды ажадып тура, «Бо ужуражылга-ху-ралга тускай илеткел-даа белеткенен мен, чүгүн кан-чаарына хамаарыштыр ре-септилер бере бээрге, та-рымча чок. Кол чүве — си-лерниң бодалдарынары дунчап көөрү» деп онза-гайлаан. Ажил-агый бүрүзү боудун салым-чолун тода-радыр хостуг эргедип. Амгы уеде ханы реформалар чо-руп турар, удуу чугаа ка-лырынга же келген деп, Пре-зидент демделээн.

Политиктиг болган эконо-миктиг реформалары бота-ландырылган, эң чугууда дөрт кол сорулганы тода-раткан бис дээрин Шери-голд Дижикевичтер сагындап-тан, ол дугайында Тываның Россияга каттышканының 50 жыл оюнда илеткел чуга-лааны билер бис. Бирөө-ле, паша болуп болган бо-дуну төгүүдүн ханы меле-рип билип аларының, бө-гүгүн байдалын болган кел-ип үезип тодаларының эң чугууда үезиле туруп турар. Социал алдырн чарты-ры, угаан-болал болган мезу-шынары катан тургу-раарының чүктүшүкүпери кылдынын турар.

Ийде, күрүнө эргевисти быжыглаары, политиктиг ре-формалары чорудары, фе-деративтиг күрүнениң чаг-гыс өвни быжыктаашыаан, Федеративтиг кереке үде-илеши, Тываның аңаа эзелээр туружуп тыыры. Уште, өң-чүгүн чартырының аргалары-ны биле экономиктиг ре-формалары шиптирелиг чо-рудары. Дөртте, демократия-ны быжыглаары, тус чер бот-башкарылганын сайы-рантайгылары, Россия ий-тинге болган делегей ий-тигнэ хамаарыштыр ажил политиканы чорудары.

Бо удуу бола сорулгалар-ның бундаарыназы чору-ру турар. Көдээ ажил-агый-тай бүүдүүшүн ажил-чору-дугайы кылдырып лек-тиктелет хостугу-дурмын ажилдап кылдырылаан. Чер дугайында көдөө деп бүү-дүментаалдыг чугууда доку-мент удатпас ботталып кыр-ар. Ам дээривеле илдиг конугуу чедиптер өвс-лаа бол-ла, көдөө ажил-агый-ның хой хевиринин дугайында дүрүм-саавырылар бар.

Көдөө социал алдыр та-лазы-биле конврсация чо-руткан, оон түнелденде шо-к-лаар, урулгар салдары, биб-

торлап турган, машинакчы-секретары биле ийи аштакчы артыкка хулээп алканым дээш ревизорлар мен «чип» каг чаксаннар. Силерде ыш-каш ышдыг хосталга менээ турбаан» деп, Президент чу-гааалаан.

Оң соонда айтырыгының сайгарылааны канчаар чо-руларының дугайында чуга-лаагы берген, кымдан эге-дээрл дээрге, «Көдээ ажил-а-гыйниң «саадымдан» дик-кешир.

Көдээ ажил-агый болган аш-чөм сайды С. Х. МОН-ГУШ дындагы кылары-биле сөс алган. Сайтың дында-дында республиканың көд-дө ажил-агыйында бөгүндө-үң байдалга хамаарыштыр номчукчу чүгүн билеп ан бо-лурга?

Көдээ ажил-агыйда берге байдаллары барымдаалан көргөш, РФ Чазаа, Көдээ ажил-агый, аш-чөм яамызы болган ТР-ниң Чазаа, Ко-дээ ажил-агый яамызы ил-де байдаллары чогуумула-рычы уланган хемчеглер-ни ап келген, ол талазы-биле чогуур доктаалдар хү-дөөп аалдыган. Федералдыг бюджеттен акша-херенги, чөли курларылары-биле, дотация-биле дуудажып, деткичке көргүзүп турар.

Ындыр болжаок, аграр ре-форма социал-экономиктиг нарын байдалдарга эртип турар, бүүдүүше-ажыл-агый харылааларының быжыг, тур-лук лектиктинин кызырыла-ны, илди-иш, инфляция, кы-зырыла, лашы-бүрү төлөвлөр, үндүрүлгөр, мителдиге чөлилериниң кызыраалы бооп турары болган өскө-лаа байдалар анаа салдарды бооп турар. Көдээ ажил-а-гый чиг элчин бүүдүрүлгө-лөри хемчөли кудулаан аш-пан дээрин Самойдов Хилик-оолович эгивине чугаалаан, улай мында дөш: «Оң түн-нелдене дыка хөй колхоз, совхозтар болган коллектив-тиг бүүдүрүлгөлер буурап дү-жериниң кырындаа келген боттарынара бар херенги-биле амьдырлар болур арга-ды чок бооп турар, чамдык ажил-агыйлар 4-5 ай дүрү-зүндө шаалып үндүрүп берип шыдавын турар, өре нити-ти-биле 7,0 млрд рубль чет-кеп. Артык кезектер, мине-ралдыг чөминшийдиге бол-ган материал-техниктиг кур-лавырлар салдып алыр аш-ка-ры чок. Сан-хөө талазы-биле чогумчалыг деткичке чок болза, кыптагалышынаа беле-телкел база элээр нарын бооп турар».

Бо чылдың төс айларында ажил-агыйлар 11 млрд 600 млн. рубль карылгадан ажилдаан. 98 ажил-агыйлар 9 ажил-агый: «Революцион-ный «албыкы» совхоз, «Сосновское» дуржуга-бүү-дүрүге ажил-агый, «Ленин-ский орус», «Куд-Хем» кол-лективтиг бүүдүргө, «Тоо-лайыг» колхоз, Тока ат-ты, «Тиледеге», «Тоора-Хем», «Май 1» совхозтар чылды чүгөрү сөң-хөө бай-далдыг доозуп болур арга бар. Колхоз, совхозтарын болган коллективтиг бүү-д-ү-

ругселериннн өрөзи кыска хуусаалыг чөли талазы-биле бо чылдың ноябрь 1-ниң байламы-биле 54 млрд. рубль четкен, оон 1993 чылдын бээр 8,8 млрд. рубльди эги-лериниң хуусаанын сонгар-даткан, үзүн хуусаалыг өрө талазы-биле — 5,7 млрд. ру-бль.

Мындагы байдалдарга чүгү кылдырып деп айтырып чай-гаар тургустунуп келир.

Экономикта реформа уламчылап турар, агроулет-пур комплекзинде база, ынанчап «ол талазы-биле ындыр ажилдар хөй, аграр реформаның өрткөн үе-чэдэ-аньдан түнел үндүрүлгө-лөргү шипан-ла хөй. Совхоз бүүдүрүлгөлерин эде органи-зациясы 1991 чылда эге-дөөп болгай, өңчүгүн кан-дыг хевириниң илдин алырын коллективтер боттарының ишти хуралдарында чуга-лажып, хулээп алган. 98 ажил-агый — 58 совхоз, 3 колхоз, 28 коллективтиг көд-дө ажил-агый бүүдүргөзи кылдыр эде тургустунган, 9 ассоциация, көдээ ажил-а-гый кооперативтер, эште-жилге, араг ажил-агыйлары бар.

Сайтың дындадында мындагы чүүлүдө көдээ иши-лериниң кичээлгенге чедир-чүгүдө. Чүд дээрсе Рос-сияның Чазааның 1994 чыл-дың июль 5-те «Агроулет-пур комплекзиниң бүүдүрүл-гөтериле болган организа-цияларында сан-хөө байла-дын чогуумчулар талазы-биле хемчеглер дугайында док-таалдык бөлүскөн 1993-94 чылдар-да алынган төпчүктөгү чөли-лериниң төзөриниң хуусаа-зын 10 чыл итинде улады-рып көргөн. Ындыр байдал база бир тыныш алыр, амь-дырап болур арганы берип турар дээрин сайит чугаа-лаан. Баш удуу кичежелг са-лаашкындан алырга ол түн-дө 85 млрд. рубль чедип турар. Оң-биле чергелетип, чө-ли бээриниң пелелдене кел-ер чылдың январь 1-ден эгелеп шыгыраар. Ону ки-чээлгенге алыр чугууда.

Эде организаастаанының чорударының ийги үе-ча-дазының тодалар механвиз-ми ажилдан кылдыр. Саң-хөө-биле бодун хандырып болур ажил-агыйлар дуга-йында чугаа-дыр. Үш бөлү-кү бар. Бирге бөлүк: ол — Фе-дералдыг өңчүгүн совхозтар, анаа немей ажилы чү-гээр, элээр чогумчалыг сов-хозтар. Ындыр ажил-агый-лар 28 чер. Бо ажил-агый-лар организаатор удуруткунду болганы-биле чанан бол-ган. Ол ажил-агыйларын бот-туса кылдып шипте бот-ту-сыр чаруу чогуумчулар биле чогуу ажилдан тургузар. Ийги бөлүк: ол — аш-чөм-продукцияныга болган чиг этке дөвөсөзөр чагыларып хандырып турар өртүмк деппелден ажил-агыйлары. Ындыр ажил-агыйлар бисте 51. Оларның ажил-чорудуу-ру организааста-эрге-хостуу, аконмиктиг байдалдары бир-

ги бөлүктүн ажил-агыйлар-ны-биле демей, ындыр бо-лур. Чүгө харын ажил-а-гыйның шипте харылдаа-ларының шипте харылда-рай көөр. Үлгү бөлүк: ол — колхоз ажил-агыйлар-дыр. Ол черегин ажил-агыйлары-ның араында таптыг, кызып ажилдаары күзөвөс азы та-рай бээрин күзөвөс байдал-дары бар. Ынанчап дараа-зында байдалды өөренип көөр, бирөөдө, ажил-агыйны тарашып болур, ынанчап экономиктиг чаа байдалдар-га ажил-агыйны чорудар — доду өвсө харысаалгалыг эш-тежилге, ажил-агыйлар асо-циациязы дөш байдалдыг. Ындыр ажил-агыйларының саны 11 чедип турар. Азы ийги арга сайыттын чугаа-лааны-биле «Банкстройто дугайында» хоолтунуң негел-деи-биле комиссия тургу-зуп, байдалдары өөренип көрүп турган, шиптирлээр анаар. Мындагы аныздыг чүүлдерни ажил-агыйлар өөренип көөр, болотур, ай-тырыгың социал талазын база көөр.

Көдээ ажил-агый сайды оон аңгыда удуруткуну калды-рып амыг ажил-хөреке дөшүгүн дугайында, ажилга хамаарылаашыаан, ажил-а-гыйны чогумчалыг удурут-талан, белик мергелди, бы-жыг билг дугайы чугаа-лаан.

Көдээ ажил-агый чугууда база бир айтырыг — продук-ция саарылааны дугайы. Ону чугаалап тура, сайт да-раазында сорулгаары сал-ган. Күрүнениң аш-чөм поли-тиказының кол угаданыш-каныларының бирөөзү болза, яамы чанынга аш-чөмниң дө-вөсөзөр корпорацияны тур-гузары. Дөрт харылаашыла-ры үнерин дөрт организа-стаар дээрин онзаалаан.

Көдээ ажил-агыйны «са-ды» Самойдов Монгуш илет-кеши чугаалаан доозукаан соонда, сагыш-сеткилин ажи-дарынын оочуру ам-на-ла ди-ректорларга чедип келген. Тандының Тока аттыг сов-хозун директор Александр Монгуш санаа берикчелери-ниг дугаары болган. Ди-ректоруни бигри эчечеге дуга-йында айтырылган эсе-лериниң-биле демей, көд-дө ажил-агый про-дукцияны өрткөргөтиң куду бооп турарын чугаалаан. Оң мурунда уде болаа, директорлар чөүлөөн чыл-ын келтеш, өрткөргө хан-маарыштыр чугаалааны тур-ганын эгилеп байдалды бооп турганын сатаалап. Произ-кция салып саарып алыры-нча, моноплант бол-ла таар-жырылган, бо аштежилге коллективтиг дөрт салгылаш-каныч үнериниң аргаларын база көрүп турар, ол талазы-биле дилээшички.

Оң соонда ол, совхоз турганындан иштежилге кыл-дыр эде организаастагына-ны айтып байдалды бооп иштежилге болуп алган ажилдан турарын чугаа-лаан. Ажил-агыйны бө хев-ирини шипап ал турда, ко-жундаа-да, Көдээ ажил-а-гый яамызының бодундаа арай таарымыан болла-дар турганын ол чугаалаан, коллективтиг бодуну шипа-нып ажил-хөреке-биле ба-дыктаар сорулгаалыг ажил-дан турарын дынашкан. Ону ол мындыг сөстөр-биле иле-ретти: «Эштежилге кылдыр

рошогун бүүдүрүп үндүрер чехтин тудуушун дөрдө доосто бээрине согуура-дыг болбай. Дагаа туура-дыг бүүдүрүп үндүрер чөк-лөргө сөөртүп чедипти ал-дыр нарын, а 4-5 ай хууса-лыг шыжап ап бөдүрүп оро-нок. Бүүрелден, аш-чөм ажил-агыйлар, өмгөкчелер, уруг-лар албан черлериниң сто-ловаларына ажагыдай. Ынанчап ол пехтиг тудуу-дүргөдөрүнүн чугуулаан Хеймер-оол Пичи-оолович хуралга база чугаалады.

Күш чөмөгөр мал чөми-ниң айтыры, оң өрткө-үөзү байдуруткунуң сай-хө-байдалыга база дөш турар. Мал чөмип болганы тарып алыр чери чок турганы база анаа салдарыг, ам харын Биз-Хем кожуунуң ажил-а-гыйларында шөл алган бооп турар. Ону чөй ажил-лаарын бодуп турарын ди-ректору чугаалаан. Бүүдүр-лөтүн чаргылааның бо хуу-дун комбикорм 90 үндүрүп турар, мал чөмиңче 50 үн-дүн. Абаканай сөөртүп ап турар, анаа чарылга баа эвээрлөөс. Чарылтааны дугулап болурунча хемчег-лериң амылгага боттаны болуп манай турарын ол дынашты. Ол мындагы бүү-дүрүлгөн чаргылааның 50 хуузунга комиссия көөрүнүп дугайында Чаа-к докталы бар, Саң-хөө яамы-зының талазындан оң кы-зырлыг барыны тайылгы-рылаан. Оң-биле көдө продукцияны сайгарып алы-ры база-ла чамдык берсе-ттенде таварып турар. Ол мындагы көдөө черлерге хан-маарык. Кожкоолтар күш фабрикасында садып алган продукцияны дөш өрелет. Оон аңгыда, өрткөргө ма-ганынгер аар кылдыр са-дынар байдалар бар.

— 10 борбак чуурган бис 890 рубль дөш үндүрүп ту-рувуста, чыжээ. Ак-Доврак хоорайга оң 1400-биле са-дып турган. Ранок үезе-ле дөш боттарыны-биле бо-лоу чоругтар бардыр — деп, директор чугаалаарга. Пре-зидент анаа улажып, Ак-До-врак хоорайга чоруп туралы үезиле ол өрткө 1400 эвөс, 1700 турганын төмөй чуга-лаан.

Бүүдүргө мындыг байдал-дар үнериниң аргалары кө-рүп турар. Моон соңгар дөрт салгылашыны «көвүлде-рип болуп турар».

Оң соонда Тыва Респу-бликаның удуруткун чогаал-гы Кызыл-Элик Кудажы сөс алган.

— Президент менээ сөс беритип, элдене берберей. Көдээ ажил-агый айтыры-нга чогаалыг кыжып хамаа-рылаагы чүд деп болгалар турустунуң келир чадаас.

Сөг бергенге өөрүп тур мар. Бээр бө илдирге чүгө диттин үнү келин дөш, ада-еам мал ажилы-биле ту-дун холбаалыг чурттай чо-раан болган база бодум оларын айып-биле таара тарып чораян болган үнү-п келди. Чыдып алган, ил-диган суурлары көдөр-пөргө үдүм кириштирип турдум — дөш сөстөр-биле чогаалы чугааны эгелэди.

Бо хурадалан көдээ ажил-а-гыйның моон сонгарыг са-лык-чолунга хамаарыштыр хөй чүүлдерин маалп турарын чугаалаан, ол мындагы уламчылаан.

(Улачыман 2-ги арыйда)

Чадаана нефтябазанының удуруткучуларының кичээлгенге

МӨҢГҮН-ТАЙГАЖЕ КӨРНҮП КӨРҮЦЕРЕМ

Бисте ыраккы Мөңгү-Тайга кожуунуң Мугур-Аксыда турар нефтябаза-нының дугайында хөрөмөй өйүп чоруу чамдык бол-жалдарымың үлөжискедим.

Бо берге рывок үезинде кайда-ла кывар-чар мате-риалдар айтырып дыка бер-ге, чүгө бисте өвс, теш ко-жуунара баш берге, чүгө ромомал, 30-40 литрин берип турары караан-биле көрдүм. Ол-да болза өвс-ле-дир.

Ам бисте, Мугур-Аксыда, нефтябазада байдал канды-гы? Бисте база бөзүн бол-галчок-ла үзүктөп бээр. Ам харын чөлинги пелеге бур-нгар берилип экюн кудуп каан. Оон бээр ам ий пеле-ди чедип тур. Ам-даа оңу-куптайн турар. Чыдагааны-

колонкалар үрелген дөш бөзүп берейн турар. Ону кылдыр тускай селсары Ча-даана кирген дээр, ам-даа суура. Арай деп бөзүн көр-гө, ам колонка дөш туруп бээр, халалы-даа конугу-дур. Колонканы эштер, кы-лыштар өскө кыж экирге, шуут хордалар, чаглатпас-тыр. Солярканы берип тур-ган, ноябрда база бербестей берди. Чыдагааны — соляр-каны донуп калган дээр. Ам шуут ат болган бис — бөзүн-дө, солярка-даа алыр бер-тедес.

Бисте кожуун мал ажил-а-гыйның, малчыннар ам-даа Каргы, Мугур хөмөрүнүн кыдымында хөзөөр, соок хат база хадып, хаарып эгелээн,

кыштакже көжөр дээрге, ол база-ла бөзүгө, соляркага үзөр-дир. Чамдык малчынар кыштагаларында конуп алган, олгарга сург база хөреке бол-гай, база бөзүп, солярка чок, хөмдөн сугу айттарыг удгерип ал турар.

Ол-даа канчаар, бистең кожуунче Кызылдан хөмүр-диз, аш-чөм баарынары сөөртүп турар чолачыларга дыка берге, арай деп хөмүр-диз, аш-чөмиң экирге, нефтябазада шак мындагы байдал турда Мөңгү-Тайга баар дөрге чолачыларын илавааның бир чыдагааны ол.

Нефтябазада ажилдап ту-рар операторлар чүгө Ча-даанага чагыттыр бис дээр хөөнүг. Ынчап болур-чүө

бе? Чолунары бодол, көр-гөп көрүндөс. Силер база Мөңгү-Тайганы сардынып, хөөнүг алын, судун ажып, чиг оңар улус өвс силер бе? Кожуунуң экономиказының кайы хөре болуп бар чыда-ры эскербей олур силер бе? Бир өвс ажилдаар хө-нүвөр чок болза, кайда беш, чыдаан берер. Бо берге уде тывынгар, ажилдыр, сайып-дык берге, арай деп хөмүр-диз, аш-чөмиң экирге.

Чадааның нефтябазанын удуртукчулары бистең кожуунуң нефтябазанын ажилдыг кичээлгенге дарып удурткунуң, оң ажилы сөгелиң бөриң дилээр улус-тур бис.

Александр ДОНГАК, Мугур-Аксы суур.

БАЙЫР ЧЕДИРИШКИНИ

Хундулуг ажил-ишчилер — республиканың көдээ ажил-агыйының болган агроулетпур комплекзиниң бөгү бүүдүрүлгөлериниң болган организа-цияларының ажилдакчылары!

Силерниң шиптунгарга профессионал байырла-лыкы-биле — Көдээ ажил-агыйның болган бол-баазыралдыг кылыр үлетпүрүнүң ажилдакчылары-ның хуну-биле байыр чедирип тур мен.

Бо хундерде эн-не нарын, экономиктиг байдал-дарда фермаларда, малчын коданнарда, а ол ышкан хову-шөлдерде көдээ ажил-агый чылың доозар, 1995 чылда эки, ажыктыг бүүдүрүлгө бай-далдарын тургузары дөш күженишкинниң ажил-дар чоруп, бүүдүрүлгөн экижидип быжыктырары дөш күженишкиннер кылдынын турар.

Кызыкмаккай күш-ажыл дөш, профессионал хүлээлгенге шынчы чорук дөш Силерге мөгөйп.

өөрүп четтиринишкенин илергейлеп тур бис. Бисте-риниң шиптувастун демниг күженишкиннервис, көдээниң бараан бүүдүрүлгөлериниң эрге-ажыктары-нага дүүшүр аграр чаартылгаларыны шулдургу чорударымың республиканың агроулетпур ком-плек-кизин кризистиг байдалдан уштуп шыдаар, көдээ ишчилер республиканы аш-чөм-биле хандырап деп чүгөге бүүрөп турар мен.

Профессионал байырлалыктың бүүдүүндө агроулетпур комплекзиниң удуртукчуларынга болган специалистерине, бөгү ажилдакчылары-нга, оларын өг-бүлелеринге, дөргүл-төрелдеринге чагаай кадыкшылды, бүгү-ле экини, күш-ажылга чөдишкениннерин күзөдүм.

Тыва Республиканың көдээ ажил-агый болгаш аш-чөм сайды С. Х. МОНГУШ.

Ч О Л У В У С О Л

Ынак мен сээ,
Бинакшылым, бүзүрелим
Чүглө сен, сен
Чүдүлү-чүрөөм
Чүглө сени дүн-хун дивейи,
Бодап чору

Ш Ы Д А В А Д Ы

Адааргактар
Аравыста донпашыпкан
Бүдүү хоптап,
Бүтпезин дээш канчалбаан дээр...

Карапгы дун
Кара чааскаан сени бодап
Канчаарга-даа
Карамак көш күүлөгөнтин
Карамак көш күүлөгөнтин
Карамак көш күүлөгөнтин
Карамак көш күүлөгөнтин

АЗАС ХӨЛДҮН АККЫР ЧЕЧЭЭН...

Аас хол-даа хээзин херип,
Ак-көк далай салгындарып,
Анаан алаак холбени бооп,
Айнаан ышкаш чагыны

ҮЛЕГЕР ДОМАКТАР, ЧУГААЛАР

Анчыны боозу чөмгөрер,
Балыкчыны четкини чөмгөрер,
Анчыга калдыр-берт моон-
дак болбас, балыкчыга чак-
сакчы моондак болбас.

САЙГАРЛЫКЧЫГА ДОГААШТЫР

Кажар сайгарлыкчы кадар
буруулар кагарын баялар,
чак-пас сайгарлыкчы саазын бу-
руулар шыярын баялар.

ОТ ДАГЫРЫ

Аалдын эгер боттары да-
гыр.
Эне таарымчалыг уези
— күстүн октябры айы.

СОҢУУРТАКТАРГА

Билл Клинтон болгаш
12 Лайнер
Азия-Оожум океаннын
экономикалык кыды аякыла-
жылгала деп делегей ор-
ганизациясы бар.

БИЛЛ КЛИНТОН БОЛГАШ 12 ЛАЙНЕР

Азия-Оожум океаннын
экономикалык кыды аякыла-
жылгала деп делегей ор-
ганизациясы бар.
Олардын арасында
«Азия-Оожум» деп делегей ор-
ганизациясы бар.
Олардын арасында
«Азия-Оожум» деп делегей ор-
ганизациясы бар.

— От-бүлөкчиге ай-айы-
биле согур көпөөк экилбес
ашактыг херэе чүд?
Сөзү
чүглө баранын көр эвес.

Кадыймын бо өстөрүм
кулакка шуут сийип калган.
Чүд деп чүд дээр боор —
шынчыл чугаалап турар кижин.

Кедер хөптөрүм бааа хире-
лиг.
Социализм уезинде садып
ап чораян тон, костоом,

Дыштаныр хуп будүүзү,
ажыл шагы доосту берген
турган чүве.
Танымырм
эжишкилер ужуракып келди-
лер ийин оң.

ХӨӨРӨМ ЭЖИШКИЛЕР

Анчынын сактышыкыны

— Бо чылын аң ховар хире-
ди ар, анчы? — деп чү-
гаалайдым, думчуун бар-
жына хонуп алгаш, тодул
алгаш тавар ужул чоруй
баргыже чедир шимчөөс бол-
дуна, көрүп болур-ла сен

УЖУРАЛДАР

Август айны сөөлүредир
шөлөзөп алгаш, уруумуну
оглу биле төрөлериңи аалды-
рып чордуусу.
Анамнын
думжасы болур Тас-Кара уг-
бам Арыг-Бажы ылчаар кү-
зөгөп, кыштаар кижин.

ОТ ДАГЫРЫ

Аалдын эгер боттары да-
гыр.
Эне таарымчалыг уези
— күстүн октябры айы.

СОҢУУРТАКТАРГА

Билл Клинтон болгаш
12 Лайнер
Азия-Оожум океаннын
экономикалык кыды аякыла-
жылгала деп делегей ор-
ганизациясы бар.

БИЛЛ КЛИНТОН БОЛГАШ 12 ЛАЙНЕР

Азия-Оожум океаннын
экономикалык кыды аякыла-
жылгала деп делегей ор-
ганизациясы бар.
Олардын арасында
«Азия-Оожум» деп делегей ор-
ганизациясы бар.

— От-бүлөкчиге ай-айы-
биле согур көпөөк экилбес
ашактыг херэе чүд?
Сөзү
чүглө баранын көр эвес.

Кадыймын бо өстөрүм
кулакка шуут сийип калган.
Чүд деп чүд дээр боор —
шынчыл чугаалап турар кижин.

Кедер хөптөрүм бааа хире-
лиг.
Социализм уезинде садып
ап чораян тон, костоом,

Дыштаныр хуп будүүзү,
ажыл шагы доосту берген
турган чүве.
Танымырм
эжишкилер ужуракып келди-
лер ийин оң.

ХӨӨРӨМ ЭЖИШКИЛЕР

Анчынын сактышыкыны

— Бо чылын аң ховар хире-
ди ар, анчы? — деп чү-
гаалайдым, думчуун бар-
жына хонуп алгаш, тодул
алгаш тавар ужул чоруй
баргыже чедир шимчөөс бол-
дуна, көрүп болур-ла сен

УЖУРАЛДАР

Август айны сөөлүредир
шөлөзөп алгаш, уруумуну
оглу биле төрөлериңи аалды-
рып чордуусу.
Анамнын
думжасы болур Тас-Кара уг-
бам Арыг-Бажы ылчаар кү-
зөгөп, кыштаар кижин.

ОТ ДАГЫРЫ

Аалдын эгер боттары да-
гыр.
Эне таарымчалыг уези
— күстүн октябры айы.

СОҢУУРТАКТАРГА

Билл Клинтон болгаш
12 Лайнер
Азия-Оожум океаннын
экономикалык кыды аякыла-
жылгала деп делегей ор-
ганизациясы бар.

БИЛЛ КЛИНТОН БОЛГАШ 12 ЛАЙНЕР

Азия-Оожум океаннын
экономикалык кыды аякыла-
жылгала деп делегей ор-
ганизациясы бар.
Олардын арасында
«Азия-Оожум» деп делегей ор-
ганизациясы бар.

— От-бүлөкчиге ай-айы-
биле согур көпөөк экилбес
ашактыг херэе чүд?
Сөзү
чүглө баранын көр эвес.

Кадыймын бо өстөрүм
кулакка шуут сийип калган.
Чүд деп чүд дээр боор —
шынчыл чугаалап турар кижин.

Кедер хөптөрүм бааа хире-
лиг.
Социализм уезинде садып
ап чораян тон, костоом,

Дыштаныр хуп будүүзү,
ажыл шагы доосту берген
турган чүве.
Танымырм
эжишкилер ужуракып келди-
лер ийин оң.

ХӨӨРӨМ ЭЖИШКИЛЕР

Анчынын сактышыкыны

— Бо чылын аң ховар хире-
ди ар, анчы? — деп чү-
гаалайдым, думчуун бар-
жына хонуп алгаш, тодул
алгаш тавар ужул чоруй
баргыже чедир шимчөөс бол-
дуна, көрүп болур-ла сен

УЖУРАЛДАР

Август айны сөөлүредир
шөлөзөп алгаш, уруумуну
оглу биле төрөлериңи аалды-
рып чордуусу.
Анамнын
думжасы болур Тас-Кара уг-
бам Арыг-Бажы ылчаар кү-
зөгөп, кыштаар кижин.

ОТ ДАГЫРЫ

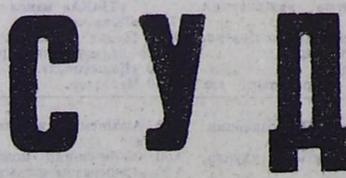
Аалдын эгер боттары да-
гыр.
Эне таарымчалыг уези
— күстүн октябры айы.

СОҢУУРТАКТАРГА

Билл Клинтон болгаш
12 Лайнер
Азия-Оожум океаннын
экономикалык кыды аякыла-
жылгала деп делегей ор-
ганизациясы бар.

БИЛЛ КЛИНТОН БОЛГАШ 12 ЛАЙНЕР

Азия-Оожум океаннын
экономикалык кыды аякыла-
жылгала деп делегей ор-
ганизациясы бар.
Олардын арасында
«Азия-Оожум» деп делегей ор-
ганизациясы бар.

Василий МОНГУШ.

Чулу алыксаар силер? —
деп, судья оожум айтырган.

Мээң бо өстөрүм соонда
Катя кезек када харлыга
берген ышкаш олур. Оон ту-
ра халааш, суд залында ар-
ды берген. Эженин беин ха-
баан. Суд ажалы анаа ара
соксадыр ужура таварыш-
кан.

Кудумчуга унуп келгеш,
Кайнаар баш чор деп кезек
када боданып тургаш, дача-
га хонар-дыр деп шийтир-
леп кетип алган мен.

Бистерни, хөре-жөнөргө,
таптык ушпап-баптап олур-
бас болса, праваста «аксы-
най» бээр улус баа эвеш
эвес деп бий! Алдын эжи-
нин ала баа үш ай акша
туунап. Мен Алдынага
аунапайа чарып ал деп сү-
мелзөн кижин мен, дүүн би-
диришкенин кады бажиди-
весе. Ооюн сокулатас болта
мен ышкаш болур. Ажыр-
бас оң, арган ал деп сейри-
бээр, араан кижин сөгй бээр.
Бөгөлөрдү четтинчип алгаш
чораян эртип алгаш, көктүг
дөңүн кырынга үе бээр бис.
Көор-даа сен...

ХӨӨРӨМ ЭЖИШКИЛЕР

Анчынын сактышыкыны

— Бо чылын аң ховар хире-
ди ар, анчы? — деп чү-
гаалайдым, думчуун бар-
жына хонуп алгаш, тодул
алгаш тавар ужул чоруй
баргыже чедир шимчөөс бол-
дуна, көрүп болур-ла сен

УЖУРАЛДАР

Август айны сөөлүредир
шөлөзөп алгаш, уруумуну
оглу биле төрөлериңи аалды-
рып чордуусу.
Анамнын
думжасы болур Тас-Кара уг-
бам Арыг-Бажы ылчаар кү-
зөгөп, кыштаар кижин.

ОТ ДАГЫРЫ

Аалдын эгер боттары да-
гыр.
Эне таарымчалыг уези
— күстүн октябры айы.

СОҢУУРТАКТАРГА

Билл Клинтон болгаш
12 Лайнер
Азия-Оожум океаннын
экономикалык кыды аякыла-
жылгала деп делегей ор-
ганизациясы бар.

БИЛЛ КЛИНТОН БОЛГАШ 12 ЛАЙНЕР

Азия-Оожум океаннын
экономикалык кыды аякыла-
жылгала деп делегей ор-
ганизациясы бар.
Олардын арасында
«Азия-Оожум» деп делегей ор-
ганизациясы бар.

Бир кайгалды кара-башын
ага олуртуп каан. Козжааилди
кайтап айтырган дээр:
— Хөре-жөнөргө чокта ми-
нда канча чурттап турар
улус боор силер?

— Кайчаар боор, бо фото-
чурукту көрүп каан, анаа-ла
олурар улус-тур бис.

— Бо чурукта хөре-жөнө
эвес, а ор кижин — Менделеев
ышкашыл.

Василий деп сыйбын оол
бодунуң чок эжине муңга-
рап чугаалаан:
— Ат болдум, Ваня! Ме-
нээ калай болурунда Мария
ойталап каатты.

— Ажырбас, Вася. Кис кижиниң
«хоржок» дээзи —
«ийе» дээзи ол-дур.

— Чок, Ваня, Мария «хор-
жок» аны «ийе»-ла шөлдө.
Мени мугулай, мелегей сен
лиди.

Бир хөгжүмү биле салгы-
жып ужурагы берген, хөре-
жөн эгелдешер:
— Ортун кызым хөгжүмү
ыпак болуун дээш, аяга
сиркичанын белек кылдыр бер-
дим. Оон чүд-ла бодуу:
«Хөгжүм аялгагы уруумунуң
дидиңар беин хөгжүм чор-
дуу чугаалаан.

— Салгыжы олурган:
— Мээң байлыгым сөзүңгө
делгөк: кат-кемте мырнай
чаа чөмөлдөн салып бердим.
Ортун чүд-ла бутуңа, хөй
чөргө 120 муң рубланың ча-
рыгладым.

Сонгу чүк чурттуг чүкча
кижи бир улуг хойрайга бир-
ле дугарында келгеш. 16
кайт бажыңың чанынга ту-
руп алгаш, ону аажок мага-

Илья Ильиче бир кижин
телефопона:
— Силердин кыргыз-аавдар
кроккодилердег хөөлөкчө
дүжө берди.

— Крокодилдериниң дүр-
гөң барып калгала алдыар —
деп, Илья Ильиче сүздөдү.

Иргит АРГАП-ООЛ белет-
көөр.
Кызыл хоорай.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

«Шын» солун неделя дургузунда телекөрүкчүлөргө

(Ноябрь 21 - ден 27 - ге чедир)

Понедельник

Ноябрь 21-де
БИРГИ ПРОГРАММА
«ОСТАНКИНО» канал
6.30 Эртең.

16.52 Мелдөөлөр.
17.00 Сылдыстар шагы (уланчым).
17.20 «Эден болгаш уруглар».

19.00 «Төгөрүк стол» Республикада теледрамаларды...

Чарлалдар Бюрозу

Кызыл хоорайда «Аризона» магазин чийк өрөктүг дараазында аппаратураларны...

Вторник

Ноябрь 22-де
БИРГИ ПРОГРАММА
«ОСТАНКИНО» канал
6.30 Эртең.

15.52 Мелдөөлөр.
16.00 Ломисолка.
16.30 «Хуулгазыннар, азы Спена».

17.00 Тип-топия.
17.25 «Эден болгаш уруглар».

Магазиндин адреси: Кызыл хоорай, Кечил-оол кудумчузу 9. Телефон №№ 3-44-61, 3-61-05.

Среда

Ноябрь 23
БИРГИ ПРОГРАММА
«ОСТАНКИНО» канал
6.30 Эртең.

17.00 Тип-топия.
17.25 «Эден болгаш уруглар».

17.05 Хүлпүң-не байырлаа.
17.15 «Тыва» канал.

Магазиндин адреси: Кызыл хоорай, Кечил-оол кудумчузу 9. Телефон №№ 3-44-61, 3-61-05.

Четверг

Ноябрь 24
БИРГИ ПРОГРАММА
«ОСТАНКИНО» канал
6.30 Эртең.

16.30 Зодушкага балга.
16.52 МЕДЭЭЛЕР.

17.05 Хүлпүң-не байырлаа.
17.15 «Тыва» канал.

Магазиндин адреси: Кызыл хоорай, Кечил-оол кудумчузу 9. Телефон №№ 3-44-61, 3-61-05.

Пятница

Ноябрь 25
БИРГИ ПРОГРАММА
«ОСТАНКИНО» канал
6.30 Эртең.

17.25 Рок-урок.
17.52 Мелдөөлөр.

17.05 Хүлпүң-не байырлаа.
17.15 «Тыва» канал.

Магазиндин адреси: Кызыл хоорай, Кечил-оол кудумчузу 9. Телефон №№ 3-44-61, 3-61-05.

Суббота

Ноябрь 26
БИРГИ ПРОГРАММА
«ОСТАНКИНО» канал
7.30 Акылдыр кижилер суббота эртеңи.

11.55 Кинопарома. Тускай үндүрүлгө болгаш режиссер А. Микалжон-Кочалов...

12.35 «Эдери» Телесериал.
16-га сериясы.

Магазиндин адреси: Кызыл хоорай, Кечил-оол кудумчузу 9. Телефон №№ 3-44-61, 3-61-05.

Воскресенье

Ноябрь 27-де
БИРГИ ПРОГРАММА
«ОСТАНКИНО» канал
8.15 Олимпийци эртең.

12.55 Х делегет фестивалы. Армян чачылар.

12.15 «Ойнаар-кыс». 2-ги сериясы.

Магазиндин адреси: Кызыл хоорай, Кечил-оол кудумчузу 9. Телефон №№ 3-44-61, 3-61-05.

Кызыл хоорай, Красноармейская, 100 Индекс 667000
Тургузучулары ГЫВА РЕСПУБЛИКАНЫН ДЭДИ КУРАЛЫ ЧАЗАА БОЛГАШ

РЕДАКЦИОН КОЛЛЕГИЯСЫ: Н С Базыр (кол одак-гордун оралакчысы), А Б Монгуш М Д Оюн (харык-салгалды секретары)...

КИЛДИСТЕР: вяттеле амдыралы — 3-34-19; 3-34-98; улетпур — 3-34-49; 3-36-73; кезде ажы-агый — 3-41-16; кыятура өөрсөзгө болгаш чогаал — 3-39-15; мелдөөлөр болгаш спорт — 3-38-82; 3-34-57; оулга — 3-34-39; 3-34-93; чагаа — 3-39-03, корректорлар — 3-41-23; үлдүрүчүлөр — 2-27-41; солуу келбей барганда — 3-57-92; 3-14-94; бухгалтерия 3-37-11.

Танды кожуундан Кызыл хоорайда өөрөнүп турар студенттер болгаш сургуулар-биле ужуражылыгы бо чылдын ноябрь 26-да эрттирерин кожуун чагыргазы диннадылтур.

Планировказы аки болгаш чаагайжыды туттунган үш-дөрт өрөөлди квартираны салдып алырын диннадылтур. Ындыг квартира хоорай төвүндө болур ужурулду.

Харылажыяр телефоннар: 3-75-20, 3-50-68.

«НАЙЫРАЛ»: «Өлүмүнүг чепсек-3» 10.00, 12.20, 14.40, 17.00 шактарда. Видеозагаа: «Чоруу чогунастаннар» 9.30, 13.30, 17.30 шактарда «Изи баштыктар» (АКШ) бирги кезээ 11.30, 15.30 шактарда.

«НАЙЫРАЛ»: «Өлүмүнүг чепсек-3» 10.00, 12.30, 14.40, 17.30 шактарда. Видеозагаа: «Дайымы» (АКШ) 9.30, 13.30, 17.30 шактарда. «Караңгы лампаны» 11.30, 15.30 шактарда.

«НАЙЫРАЛ»: «Өлүмүнүг чепсек-3» 10.00, 12.20, 14.40, 17.00 шактарда. Видеозагаа: «Чоруу чогунастаннар» 9.30, 13.30, 17.30 шактарда. «Изи баштыктар» (АКШ) бирги кезээ 11.30, 15.30 шактарда.

«НАЙЫРАЛ»: «Өлүмүнүг чепсек-3» 10.00, 12.20, 14.40, 17.00 шактарда. Видеозагаа: «Чоруу чогунастаннар» 9.30, 13.30, 17.30 шактарда. «Изи баштыктар» (АКШ) бирги кезээ 11.30, 15.30 шактарда.

«НАЙЫРАЛ»: «Өлүмүнүг чепсек-3» 10.00, 12.20, 14.40, 17.00 шактарда. Видеозагаа: «Чоруу чогунастаннар» 9.30, 13.30, 17.30 шактарда. «Изи баштыктар» (АКШ) бирги кезээ 11.30, 15.30 шактарда.

«НАЙЫРАЛ»: «Өлүмүнүг чепсек-3» 10.00, 12.20, 14.40, 17.00 шактарда. Видеозагаа: «Чоруу чогунастаннар» 9.30, 13.30, 17.30 шактарда. «Изи баштыктар» (АКШ) бирги кезээ 11.30, 15.30 шактарда.

АГАР САНЫ: «Тыва соцбанк» № 363505